

СКАРБИ СЮРКУФА

Опівдні з вузької протоки, що мінилася барвистим саявом, до нашого судна підійшов білобокий катер. Сейшельські острови були поруч. Та без лоцмана годі й думати підійти до них — скрізь рифи, підводне каміння.

Нас зустріли.

На всіх островах церемоніал зустрічей однаковий: радист зв'язується з берегом, запитує дозволу відвідати порт. Потім чекає на відповідь.

Як тільки залишили Кенію, в порт Вікторія на Сейшелах надіслали радіограму.

Хоч і через тиждень, але відповідь одержали. "Я радий вітати радянських дослідників океану на берегах Сейшелів",— повідомляв губернатор лорд Оксфорд Асквіт.

Про Сейшели ми знали мало, хіба тільки те, що ці острови чарівної краси — колишня англійська колонія.

У книзі шведського натураліста Серліа "Де дмуть мусони" зазначається: "Сейшели колись були притулком піратів, та й нині там живуть їхні нащадки".

Ось воно як!

Ще здалеку острови вражають своєю первісною звабою: високі червонясті гірські кряжі, стрімкі урвища, оголені, що підступають до самісінької води, скелі. Берег і справді був суворий. Протока, яка вела до найбільшого острова Має, поплямована в зелене й біле. То проступали водорості й мілини.

— Пірати знали, які місця обирати для своїх схованок,— мовив капітан, розглядаючи в бінокль суходіл.

Надвечір наш корабель уже стояв біля пірса.

У туристському проспекті вашої подорожі з суто англійською (англійці й понині,— дарма, що Сейшели стали незалежною республікою, — мають тут вплив) сумлінністю зазначено до дрібниць, що ви повинні оглянути. Вам покажуть усі ті місця, де колись зупинявся губернатор, принц чи інший вельможа.

Про все, навіть про породи дерев та їхній родовід, довідаєтеся з тих оповідей. Жодна пам'ятка тамтешніх країв не лишиться осторонь туристського маршруту—було б бажання роздивлятися та не порожній гаманець!

І якщо зважити на це, то мені й досі невтямки, чого раптом містер Вілкінс з його господарством не потрапив до туристських проспектів. Недогляд цей тим паче незрозумілий, що ділові люди Сейшелів з усього вміють робити гроші, а на дивакуватості Вілкін-са можна нажити чималий капітал.

Пришвартувавшись, ми звернулись до місцевої туристської компанії. Нас вислухали і пообіцяли за годину прислати автобус.

Після штормового океану кожен прагнув земного спокою. Та спокою не передбачалось : поїздка в горах мало чим різниться від морської мандрівки.

Дорога кружляла між скель, то вириваючись на простір порослих буйнотрав'ям невеличких високогірних плато, то раптом губилася в гущавині лісів. Навколо поставала мальовнича гірська панорама, час від часу відкривалося плесо бухти.

Що за край, ці Сейшели! Серцю любо від прохолоди пальмових гаїв.
Голубі затоки тішать око.

Валуни казковими страховиськами щоразу витикалися із смарагдової
повені джунглів. Закрадалась думка: якоїсь миті наш всюдихід не уникне
зустрічі з однією з цих кам'яних потвор!

Та водій був справжнім асом. Він тільки усміхався на наші
побоювання, вправно і легко повертаючи кермо. Відвідавши Анс Форбан,
затоку піратів, ми просувалися тепер західним узбережжям острова.

Поміж двома високими горами, неподалік північного закінчення
острова Має, дорога перетинала гірський хребет і вела до бухти, де
стояло наше судно.

Од висоти п'яніла голова і на душі ставало світло... Ця безмежна
блакить, що іскристо переливається внизу, високі гори і ще вище небо
навіювали спокій — винагороду за все грізне, що недавно нам випало
пережити в бурхливому морі.

Але признаюсь: до тропічної мальовничості я вже охолов. Після
Мальдівських островів — першого тропічного архіпелагу, який побачив, —
навколишня природа мене не вражала. Пальми, гори, сліпуче сонце. В
усякому разі, я був байдужий до тропічної екзотики — мене більше
цікавили зустрічі з остров'янами.

Ось чому, коли перед тим як долати перевал, зупинились біля
невеличкої бухти, я, побачивши з десяток місцевих мешканців, котрі
довбали скелю, попросив нашого гіда Евеліу Ман-Гам під'їхати до них і
глянути, що вони копають.

— Зараз дізнаємось,— мовила Евеліна і, хутко зіскочивши з автобуса,
попрямувала до гурту.

Вона заговорила з високим літнім чоловіком — певне, старшим серед копачів. А потім переклала:

— Вони шукають піратські скарби.

Це повідомлення викликало здивування: чи не жартує, бува, місіс Ман-Гам?! Та пізніше я пересвідчився у правдивості її слів, а для себе зробив висновок: світ, хоч би скільки ти його знав, залишається повним чудес, і земля не збідніла на диваків.

Того дня, повернувшись з поїздки, ми зайшли повечеряти в портову таверну. Там було людно. Похмурі бородані, вже добре хильнувши, про щось сперечалися між собою; інша ватага захмелілих матросів витанцьовувала твіст.

Гримкотіння, виття, ляцання невеликого естрадного оркестру розганяло мирну вечірню тишу. Од цієї какофонії нікуди було дітися. Неважко здогадатись, що відвідувачі з посоловілими очима щойно залишили хистку палубу і за довгі місяці плавання, мабуть, уперше відчули під ногами тверду землю. Їх, звичайно, можна було зрозуміти, але навіть якоюсь мірою виправдати хмільний розгул ми, такі ж, як і вони моряки, не могли.

В Сінгапурі й Коломбо, на берегах Індії й Африки я бачив їх, залітних птахів портових таверен,— моряків білих і чорних, людей без керма і вітрил. Про них ще не раз озветься спомин... А нині переді мною вирував сп'янілий люд — нестримний, галасливий і безжурний у своєму хмільному забутті.

Ми всілися навколо низенького столика у зручних, сплетених із листя якогось тропічного дерева, кріслах.

За кілька хвилин перед нами стояли високі келихи, кухлик оранжу і пляшка рому з інтригуючою назвою "Капітан Морган".

На етикетці був намальований відчайдушний моряк. Портрети його та ще якогось вусатого моряка висіли і над буфетною стойкою.

На вимогу Івана Івановича — нашого баталера — йому подали німецький напій, і це одразу порушило загальну картину: місткі пляшки рому стояли на кожному столику.

Ми про людське око налили в склянки.

Капітан Морган — пірат, який кілька століть тому діяв у районі Карибського моря... Про нього я знав, що він пограбував не один іспанський галеон, і за цю його зухвалість англійський король призначив його навіть віце-губернатором Ямайки. Але де Ямайка і де Сейшельські острови! Було незрозуміло, чого раптом тут шанують цього капітана.

Коли кельнер подавав закуску — смачні земляні горіхи, духмяні банани, ще якісь невідомі нам фрукти,— штурман Жигула, показавши на пляшку, запитав:

— Пірат?

— Так, сер,— відповів кельнер,— джентльмен удачі — Генрі Морган.

Він хотів було продовжити розповідь, але, певне, передумав, бо, мить повагавшись, раптом пішов до стойки.

Я оглянув приміщення. Було воно дещо незвичне. Насамперед впадало у вічі барвисте оздоблення,— либонь, розраховане справляти враження на довірливих відвідувачів.

За стойкою, де, як човник на ткацькому верстаті, то в один, то в другий бік снував

спритний чоловічок, не встигаючи наповнювати порожні келихи, яскравіла різноколірна, з десятками різьблених фігур широка дерев'яна стіна.

Різьбяр вклав у роботу немало видумки. З розпущеним волоссям, у дукатах і намисті, сиділа русалка. "Коштовності", розкидані недбало, свідчили про примхливість цієї діви.

Поруч, під високою пальмою, навпочіпки сидів той, кого неважко було впізнати. Тіло його облягав подертий тільник. З лівого вуха звисала масивна сережка. Смолянисто-чорна борідка, на руці, трохи вище кисті, хрест-навхрест дві кістки й череп.

Цей вільний син моря і моряк з портрета— той самий чоловік.

Ми вдруге і втретє підкликали кельнера, начебто для того, щоб наповнити спорожнілі келихи, насправді ж просили пояснити дещо незрозуміле.

Хтозна, чи то кельнеру було ніколи, чи, може, тут крилося інше, а тільки за якусь мить він підвів до нас незнайомця, відрекомендувавши його нащадком якогось Сюрку-фа — Жозефом Сюркуфом.

Із слов'янською гостинністю запросили ми нащадка до столика.

Дивний збіг! Чорні, хвацько закручені вуса, смоляниста борідка і вухо, прикрашене золотою сережкою. Вигляд самовпевнений і грізний.

Спочатку ми розмовляли про те, про се, як і водиться між незнайомими, та розмова дедалі впевненіше входила в чітко визначене співбесідником русло—про історію Сейшелів і, зокрема, про його прапращура Сюр-куфа.

Він, не криючись, пишався своїм предком.

— Якщо ви не знаєте, хто такий Робер Сюркуф,— категорично заявив Жозеф,— то вам важко збагнути, що таке Сейшели!

З його розповіді довідались, що Робер Сюркуф був піратом, а Жозеф — його праправнук.

Яких тільки страхіть тут не було: абордажні бої і розправа з невільниками, приборкання непокірних і кровопролиття через нагробовані багатства — всього й за день і не перелічиш!

Та з почутого в пам'ять врзалася легенда про Сюркуфа.

Хто він?

Сюркуф-молодший почав розповідь з тих давніх часів, коли загадковий Схід, його багатства були невідомі в Європі. На його погляд, відтоді, як Васко да Гама відкрив шлях до Індії, води ці не знали такого безстрашного зухвальця і диявола в образі людини, як Робер Сюркуф.

Якщо з тієї оповіді випустити окремі деталі, лишаються самі тільки "немеркнучі" сторінки історії піратства в Індійському океані, які власною шпагою писав його прапрадід.

Ось що розповів його нащадок.

Уже на зорі мореплавства арабські однощоглові суденця-доу підходили до східного узбережжя Африки. Серед трофеїв — амбри, золота, коштовного каміння — були й невільники — "чорна слонова кістка", як їх пізніше назвали работорговці.

Маври продавали рабів з Мозамбіку та інших африканських країн купцям Сходу, а ті в свою чергу — європейцям. Індія з її скарбами поки що залишалася за сімома дверима, і торгували з нею тільки через арабських купців.

Та прянощі Сходу, його казкові багатства дедалі більше лоскотали збуджену уяву купців Європи... Лихоманка спалахнула в XV столітті, відтоді як було знайдено морський шлях в Індію.

Спочатку португальські, а згодом голландські та іспанські, а ще пізніше французькі та англійські купці налетіли, мов хижаки, на мирні країни Сходу. І перехрестя морських шляхів з Європи в Індію — Сейшельські острови — стали центром піратства.

Купецькі кораблі, вантажені перлами й золотом, поспішали до берегів Європи. Серед розкиданих в океані острівців на них очікували пірати.

Одним з цього племені вільних синів моря — та де там одним — першим серед перших! — був, за словами нашого співрозмовника, Робер Сюркуф.

Тринадцятирічним підлітком Сюркуф залишив рідне містечко Сен-Мало і подався в мандри далеко від Франції.

Це був час, коли піратство процвітало майже в усіх морях, особливо в Індійському океані. І молодий блукач став піратом.

1795 року на кораблі "Емілія" вперше вийшов у море під чорним прапором. Не перелічити суден, які він пограбував. Незліченні і його скарби!

Сюркуф став за короткий строк багатю

людиною, але ніщо не могло утримати його на березі.

Знехтувавши умовностями суспільства (Наполеон Бонапарт пропонував йому командувати імператорським флотом, але той

відмовився), Сюркуф залишив Францію, підняв чорний прапор і вийшов у море.

Його черговими жертвами стали купецькі бриги "Замболес" і "Пінгвін", в трюмах яких було багато золота й інших коштовностей. Так само зухвало пограбував він у Бенгальській затоці англійський двадцятишестигар-матний крейсер. Пізніше на кораблі "Той, що повертається" почав нападати на всі судна, що йшли зі Сходу в Європу.

На дні океану знаходили собі могили і купецькі кораблі, і їхні екіпажі: на відміну від своїх попередників, арабських піратів, Сюркуф полонених не брав.

На початку дев'ятнадцятого століття він став повновладним господарем Індійського океану. Про пірата — грозу морів — пишуть книги. Композитор Планкет увічнив його в опереті "Сюркуф".

Ну, а скарби легендарного розбійника? Вони тут, на Сейшелах.

— Десь серед скелястих гір таємні схованки зберігають дзвінкі іспанські піастри, золоті дукати, луїдори, гінеї, коштовне каміння — всього на сотні тисяч фунтів стерлінгів,— самовдоволено закінчив оповідь родич Сюр-куфа і до дна вихилив свій кеях.

— О, ці імениті праправнуки — нащадки полінезійських вождів і єгипетських фараонів, родичі далай-лами і біблійського царя Соломона! — мовив Жигула.— На кожному острові, у кожній країні їх аж кишить. Щоб виканючити долар, вони ладні удати з себе хтозна-кого.

Жигула розповів, як на Гавайях познайомився з онуком короля Камеамеха.

Я не ставлю під сумнів його слова, бо й сам у Сінгапурі мав можливість бесідувати із "сином" мадам Вонг — піратом в сукні, що в наші дні діє в районі Філіппінських островів!

І все ж, знаючи про численних самозванців — огидне породження огидного життя,— я уважно вислухав праправнука грізного Сюркуфа.

Але мав необережність зауважити:

— Якщо ваш прапрадід був піратом, чи є підстава пишатися цим?

— Є! — випалив посоловілий Жозеф.— Ця таверна,— він обвів довкола рукою,— носить назву "Герб піратів" — на честь мого прапрадіда! На цьому місці, де ви сидите, колись із своїми побратимами веселився грізний Сюркуф. Погляньте! — показав він на бухту, що синіла вдалині.— Піратам звідси було добре видно, коли хто підходив до Сейшелів. Якщо з'являлися кораблі, лицарі моря одразу знімалися з якоря і виходили в океан.

— А Морган теж бував тут? — показав на портрет я.

— Ха-ха! — зареготав Жозеф.— Аби то так! Цей портовий пацюк — шинкар Юберт, щоб заманути до своєї корчми побільше матросні, навішав портретів різної наволочі. І Юберт, і інші ловкачі,— пошепки, аби ніхто не підслухав, додав Жозеф,— примазуються до слави мого прапращура. А є ще й такі, що хочуть добратися до скарбів Сюркуфа, ніби мене, Жозефа, й не існує. Хочуть — та руки короткі!

Не знаю що: його слова чи те, що в бухті Норт-Уест-Вей я напередодні зустрів загадкових копачів, а тільки мені закортіло ще раз побувати там.

Коли я про це сказав капітану тамтешнього порту і, між іншим, натякнув, що хочу познайомитися ще хоч би з одним нащадком піратів

(тільки не з Жозефом — Жозеф явно штатний оповідач таверни "Герб піратів!"), він, щось занотувавши до блокнота, промимрив:

— Гаразд!

Наступного дня на пірсі юрмилося з півсотні сейшельців.

— Це все до тебе,— мовив вахтовий біля трапа, викликаючи мене з каюти.

Ото стільки праправнуків?! Валюти всього екіпажу не вистачить розрахуватися з такою кількістю нащадків. Тому я вибрав одного— молодого, спритного хлопця — Оленаула.

Він і погодився провести мене до бухти Норт-Уест-Бей.

Я не беруся судити, в якому коліні і по якій лінії наш учорашній знайомий родич Сюркуфа,— певне, цього не скаже ніхто, хоч, за словами Жозефа, він має фамільні бумаги, що засвідчують його походження від легендарного пірата. Незаперечне одне: ремесло виманювати гроші він опанував бездоганно, доказ — наші спорожнілі кишені.

Слід одначе віддати належне обгрунтованості та достовірності всього розказаного про

Сюркуфа. Коли я пізніше звернувся до історичних джерел, то був вражений сумлінністю Жозефа, з якою він поставився до біографічних даних свого предка, оповідаючи його життя.

Та мова тепер піде про іншу людину, яка теж; причетна до легендарного Сюркуфа.

...Це трапалося давненько, хоч і не настільки давно, щоб припасти пилом забуття,— якихось, може, тридцять років тому. Зустріч ця в житті Вілкінса Круса стала фатальною. Власне, нічого надприродного не скоїлося. Як відомо, про багатство мріє кожен джентльмен, який поважає себе. Мріє і в ім'я цього живе. І якби не цей, дещо незвичайний спосіб, до якого вдався містер Вілкінс, щоб накопичити грошей, про нього можна б і не говорити.

Вілкінс Крус народився у поселенні за сто миль на північ од Брістоля. Там минуло його дитинство, звідти подався він у світ.

Тамтешні місця, кажуть, славляться чарівними пейзажами, а землі — родючістю. Однак невеличке присадибне господарство, що дісталось у спадщину батькові Вілкінса, з кожним роком давало менше й менше прибутків. А після його несподіваної смерті і зовсім занепало.

Молодий спадкоємець і не збирався якось його підняти. Коли ж хлопцеві виповнилось двадцять, він порвав з отчою землею. Духовний сан, до якого схилив Круса батько, найменше цікавив непосидючого, авантюрної вдачі хлопця. Нічого путнього не вийшло у нього і з агрономією, якій задумав було себе присвятити.

Він не міг змиритися з дріб'язковістю буденщини, як він називав працю на полі і фермі. Це підтинало крила мрії досягти задуманого — стати багатим. А в нього був девіз: "Все або нічого!"

Одного похмурого осіннього дня судно, що прямувало з Брістоля до Кейптауна, везло молодого Вілкінса в неznані краї. Історія не дуже нова, коли зважити, що так робили і роблять усі розчаровані мрійники і само-впевнені авантюристи.

Так він став моряком, закинутим далеко від рідної землі.

Спливали роки, але удача десятою дорогою обминала зухвалого англійця.

Про який капітал можна було говорити, якщо свої моряцькі заробітки Вілкінс, бувало, витрачав за якийсь тиждень-другий у першому ж порту!

Та настав час — і життя його круто змінилось.

Якось, коли судно стояло в південноафриканському місті Порт-Елізабет, Вілкінс зустрівся з таким же, як і сам, просоленим волоцюгою.

Це був просолений вітрами всіх широт шкіпер англійського вуглевоза. За пляшкою днину земляки швидко знайшли спільну мову, і шкіпер відкрив Вілкінсу таємницю. Повідав таке, від чого в молодого моряка замакітрилось у голові!

Вілкінсу, певне, відомо, здалеку почав шкіпер, що на землі є незліченні багатства — заховані скарби піратів і флібустьєрів. Про це пишуть навіть у газетах. Пишуть і про тих, кому інколи вдається їх знайти.

Та головне — знати, де містяться ті схованки. Якщо Вілкінс не поскупиться і добре заплатить, ключ до піратських скарбів — таємниця, варта мільйонів,— може стати його власністю.

Того ж вечора земляки дійшли згоди: гроші, що були у Вілкінса, перекочували до кишені шкіпера, а той як винагороду дав шмат звичайного полотна, на якому чиясь рука золотом вишила криптограму.

Необізнаній людині важко розібратися в плетиві цих знаків:

i_-пуг^г<i:-

Знадобилися місяці копіткої праці, щоб розшифрувати тайнопис. Спочатку самотужки, а потім з допомогою фахівців з Британського музею.

Ось що стало відомо Вілкінсу.

В минулі віки на Сейшелах зупинялись англійські й французькі пірати. В бухточках, серед численних скель, стояли кораблі легендарних розбійників Кіда і Беіто де Сото, Олів'є ле Васера і Тейлора.

Вони грабували кораблі з коштовностями. Скарби ховали на острові Має. Найзначніші з них належать Роберу Сюркуфу.

Придбана Вілкінсом криптограма — не що інше, як план, де сховано ці скарби. А по зорях, зазначалося в тайнописі, можна знайти дорогу до схованки...

Оленаул за незначну платню погодився провести нас до бухти Норт-Уест-Бей.

За годину з штурманом Світайлом ми вже були на місці.

Ось вона, та бухта, і виселок Бель Омбр! Вигнувши підковою берег, затока глибоко вклинилася в суходіл. За кілька сотень метрів від нього, від західного до східного мисів — неначе хто кинув гірлянди квітів,— на коралових рифах, розбиваючись, кучерявилися піняві буруни. Прямовисний берег, підступні мілини — попробуй проберися крізь них!

З перевалу відкривалась неозора панорама. Вдалині, неначе трикутний арабський парус, бовванів острівець Силует, ліворуч, за кілька миль од нього,— острів Коисепшен. Десь між ними вузький — тільки для шлюпок — прохід, яким можна вийти в океан.

Вчора, коли ми верталися в порт, острови оповивав імлистий серпанок. А нині вони чітко вирізьблюються на тлі неба. Під сліпучим сонцем вода в затоці переливається сріблясто, з різноманітними відтінками синяви— від блідо-голубого до ультрамаринового — мільйони люстерок, потрощені на блискотливі скалки.

Ми зупинились в тінистому гаю, біля невеликої, критої лапатим банановим листям, хижки. Ні вікон, ні дверей не було. Підлога, дах, палі, що його підтримують,— ось і вся споруда.

Такі хатини, дещо, може, видозмінені, стрічаються на всіх тропічних островах — від Таїті до Сейшелів.

Оленаул майнув до хижки і за кілька хвилин повернувся з високим, трохи згорбленим чоловіком.

Літа наклали відбиток на його обличчя — воно було зморшкувате, наче поверхня моря, коли на ній піднімуться брижі" А очі молоді: сині-сині.

В ньому я впізнав того, з яким учора говорила Евеліна.

— Вілкінс Крус,— назвався він. І запитав : — Яка мета вашого приходу?

Оленаул розтлумачив.

— Чудово! — вигукнув містер Вілкінс.— Не гаймо часу — оглянемо моє господарство.

Перескакуючи з каменя на камінь, ми подалися до затоки.

Я бачив тропічні острови, та величніше за цю місцевість важко щось уявити. Здається, надприродна сила в якомусь шалі розкидала довкола велетенські валуни, скелі, гори. Урвища і гроти, шпилі вершин і скелясті хребти з буйнозеленою тропічною гущавиною, з-поміж якої де-не-де виступали оголені породи червонуватого відтінку,— первозданність, що недоторкано ввійшла у сьогодення.

Біля гірського хребта, затиснута, як лещатами, з одного боку — громаддям скель, з другого — морем, тяглася звивиста смуга суходолу — з кілометр завдовжки і якихось сто метрів завширшки.

Тут містилося господарство містера Вілкінса — його перша і остання надія.

Якби викопану ним землю зсипати на одну купу, гора та височіла б аж до неба — пам'ятник марній людській праці. А втім — кому що...

Озброєний криптограмою, Вілкінс приїхав на Сейшели. До нього тут уже не один шукав, але так і не доводив діла до кінця. Та Вілкінс пошукам присвятив усе життя.

Там, де прибій, натикаючись на прибережні рифи, розпорошується і щоразу затоплює ділянку суші, глибока шахта веде під землю. Клаптик суходолу одгородлений від моря високим муром.

Чахає моторчик, відкачуючи воду, але щоразу прибій знову і знову то оголює коралове дно, то затоплює штольню.

— На Сейшелах я придбав невеличку садибу,— пояснив містер Вілкінс.— Поставив хижку. А невдовзі почав розкопки. Згідно тайнопису, скарби сховані в кількох місцях острова — в бухті Буало, біля мису Поліс і тут, між цими горами. Та життя внесло поправку. Після перших розкопок у бухті Буало мені до рук попала ця брила,— Вілкінс підійшов до величезного каменя.— Здається, звичайнісінький валун, але придивіться

уважніше: чиясь невідома рука видовбала знаки Зодіака. Ось,— Вілкінс показав на заглиблення в брилі, потім провів лінію ще до одного виступу, — чотири зірки. Не нагадують вони Південний хрест?

— Можливо,— погодився Світайло і показав на камінь, що лежав поруч.— А оці видовби схожі на якесь сузір'я.

— О, ви тонко зауважили! Що, знаєте астрономію?

— Трохи.

— Ви не помилились,— зрадів Вілкінс.— Справді, то сузір'я Геркулеса. Якщо провести лінію від нижньої зірки до тієї, верхньої, матимемо лінію, що й покаже напрямок до схованки Сюркуфа. Опівночі, коли сузір'я заяскравіє на небосхилі, слід відміряти відстань.— Тут він, ніби між іншим, замовк, мабуть, від нас приховуючи, в якому напрямку і скільки треба відміряти метрів, щоб підійти до схованки.

Дивак! Даремно він щось утаює: розібратися в його премудростях не кожному під силу.

Я так і сказав Вілкінсу. Це зачепило його за живе.

Обурений у своїх потаємних почуттях, шукач почав доводити безпідставність моєї заяви,— що я, мовляв, не перший, хто так поверхово судить про ці кам'яні брили, яким немає ціни. Тільки він, містер Вілкінс, знає їхню вартість, бо, якби не знав, хіба ж відважився б на такий титанічний труд!

...Він копав то в одному, то в іншому місці, але нічого, крім десятка монет та ще, як він сказав, печатки Сюркуфа, не знайшов.

Річ у тім, що протягом останніх двох століть на Сейшелах сталися численні зсуви, землетруси. Якщо й були тут колись піратські схованки, то тепер вони зруйновані.

Проте ніщо не могло похитнути віри містера Вілкінса. І він копає.

Щороку в нього працює бригада з десяти-двадцяти чоловік, а буває й півсотні.

Плантація кокосових пальм — єдине джерело прибутку Вілкінса. Та останнім часом горіхів ледь вистачає, щоб прогодувати сім'ю.

Сім'я велика — шестеро дітей, дружина. Раніше дві жінки, не вірячи в успіх, покинули Вілкінса. Але це шукача не злякало. Коли вже не лишається й цента, а копачі вимагають платні, Вілкінс вирушає до Африки і — шапку по колу! — серед багатіїв знаходить меценатів.

Отримавши підмогу, знову береться до роботи. Навіть у важкі часи вона не припинялась. А зараз у розпалі: цьогорічний врожай кокосових пальм приніс Вілкінсу чималий прибуток — можна найняти ще десяток копачів.

Ми підійшли до гурту людей з кирками й лопатами в руках. По пояс у воді, вони довбали скелі, вичерпували воду, вовтузились біля насоса.

Вілкінс задоволений — усе йде за планом.

Світайло поцікавивсь: як це йому, Вілкінсу, вдається умовити людей працювати — адже справа не вигідна і непевна.

— О, люди свідомі! — відповів той.— Вони вірять, що праця врешті принесе їм чималий капітал.

— Отже, є стимул?

— Аякже,— підхопив шукач.— Скарби я знайду неодмінно, хоча б мені довелося рити ще тридцять років. А золота тут стільки, що вистачить і мені, і моїм наймитам. Коли я знайду його, передусім розрахуюся з боргами, які надто вирости; потім дам винагороду копачам за їхню сумлінну працю; ну, а решту лишу собі.

— І на все вистачить золота?

— Якщо воно задовольняло тисячу піратів, то мене теж задовольнить. Адже тут закопано 350 тонн коштовностей.

Спитав, чому я цікавлюсь його роботою. Світайло розтлумачив, та в перекладі з української, певно, допустив неточність.

Вілкінс зрозумів, що і я шукаю скарби, тільки з Примор'ї.

— Уссурійський край?— перепитав він.— Не певен, що там щось є. Краще спробуйте пошукати біля Каспійського моря. Там скарби мають бути.

Не було сумніву: перед нами людина, озброєна неабиякими знаннями. Він знає, як свої п'ять пальців, де і які скарби закопано у найвіддаленіших куточках землі... За вартістю піратських багатств Сейшели, мовив, посідають після Перу, Багамських островів, Гаїті та інших — сьоме місце. Але Вілкінс риє на Сейшелах, бо в його руках достеменний план піратських схованок, а ще через те, що сюди рідше навідуються різні шукачі,— хоч останнім часом вони з'явилися й тут.

Попросив блокнот, в якому я занотував розповідь. Написав: "За статистикою, у світі на десятиріччя одному-двом шукачам вдається віднайти скарби. Я бажаю, щоб одним з них були ви, другим — я".

І, повертаючи записник, додав:

— Якщо я знайду скарби Сюркуфа — а я знайду неодмінно! — я і вам дам трохи.

Я подякував Вілкінсу за його щедрість. І ми попрощались.

Не знаю, від кого й коли почув я притчу про чоловіка, який хотів озолотитися. Зустріч на далеких Сейшелах ще раз підтвердила оманливість, про яку та притча розповідала,— одначе то була зустріч не з вигаданим жадноюю, а з живою людиною, з якою мене звела моряцька доля.